

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Jiřího Pally a soudců JUDr. Dagmar Nygrínové a JUDr. Jaroslava Vlašína v právní věci žalobkyně: **Z. H.,** zast. JUDr. Robertem Nerudou, Ph.D., advokátem, se sídlem Hilleho 1843/6, Brno, proti žalované: **Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky,** se sídlem Orlická 4/2020, Praha 3, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 5. 10. 2012, č. j. 36 Ad 13/2012 - 29,

takto:

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 5. 10. 2012, č. j. 36 Ad 13/2012 - 29, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Rozhodnutím rozhodčího orgánu žalované ze dne 20. 6. 2012, č. j. 3168, 3169/12/Mi, bylo zamítnuto odvolání žalobkyně a potvrzeny platební výměry Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky, Krajské pobočky pro Jihomoravský kraj, Územního pracoviště Brno - město, ze dne 10. 5. 2012, č. 4241200559, a ze dne 10. 5. 2012, č. 2141200665, jimiž byla žalobkyni uložena povinnost zaplatit podle § 15 odst. 1 zákona ČNR č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů, dlužné pojistné ve výši 71.262,- Kč a podle § 18 odst. 1 téhož zákona penále ve výši 68.332,- Kč.

Společně se včasnou správní žalobou žalobkyně navrhla, aby jí soud ustanovil zástupce pro žalobní řízení. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 5. 10. 2012, č. j. 36 Ad 13/2012 - 29, byl tento návrh žalobkyně zamítnut. V odůvodnění soud uvedl, že kriteriem pro úvahu soudu o potřebě ochrany zájmů žalobce je zejména obsahová a

formální úroveň žaloby. V souzené věci soud dospěl k závěru, že věc není po skutkové ani právní stránce složitá, navíc žalobkyně neuvedla jediný důvod, jímž by zpochybnila svou způsobilost sama se hájit před soudem. Z podané žaloby je přitom podle soudu zřejmé, že žalobkyně je schopna hájit své zájmy v řízení sama. Soud proto již nezkoumal splnění předpokladů pro osvobození od soudních poplatků, přičemž odkázal na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 5. 2004, č. j. 4 As 21/2004 - 64. Soud závěrem označil za stěžejní obsahovou formulaci samotné žaloby, na jejímž základě dospěl k závěru, že ustanovení zástupce žalobkyni není třeba k ochraně jejích práv. K tomu soud dále odkázal na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 11. 2007, č. j. 4 Ads 50/2007 - 80. Ze všech uvedených důvodů soud návrh žalobkyně na ustanovení zástupce zamítl.

Ve včasné kasační stížnosti, doplněné advokátem určeným podle § 18 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) označila rozhodnutí soudu za nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů, uplatnila tedy důvod kasační stížnosti podle § 103 odst. 1 písm. d) zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“). Podle stěžovatelky nelze z napadeného usnesení zjistit, z jakého důvodu soud považuje žalobu za skutkově snadnou a proč se nevypořádal s argumenty žalobkyně uplatněnými v návrhu na ustanovení zástupce. Za dostatečné odůvodnění rozhodnutí přitom nelze považovat argument, že pokud byla stěžovatelka schopna podat správní žalobu, pak nepotřebuje odbornou pomoc soudem ustanoveného zástupce. Stěžovatelka zdůraznila, že kdyby měla zástupce z řad advokátů, byla by dána vyšší pravděpodobnost jejího úspěchu ve věci. Vzhledem k likvidační částce, o níž ve sporu jde, je přitom pro ni klíčové vyčerpání všech právních prostředků cílících k jejímu úspěchu ve sporu.

Dále stěžovatelka uplatnila důvod kasační stížnosti podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., neboť je přesvědčena o nezákonnosti vydaného usnesení. Uvedla, že nemá vysokoškolské právnické vzdělání ani zkušenosti se správním soudnictvím, jež je procesem vysoce formalizovaným. Současně trvá na nařízení soudního jednání, avšak sama se nikdy soudního jednání neúčastnila, a proto má obavy, že by bez právního zástupce nemohla dostatečně uplatnit svá práva v řízení. Dále zdůraznila, že se jedná o složitou věc vyměření pojistného na veřejné zdravotní pojištění za období mnoha let zpětně, přičemž již posouzení otázky případného promlčení práva vyměřit pojistné je poměrně komplikované a vyžaduje zohlednění v mezích provedených novelizací relevantních předpisů a posouzení jednotlivých úkonů. Nejedná se tedy o banální věc řešitelnou na základě běžného právního vědomí průměrného občana. Stěžovatelka dále uvedla, že jí bylo doměřeno pojistné a penále ve výši téměř 140.000,- Kč, což je pro ni likvidační částka, neboť je nezaměstnaná a bez jakýchkoliv příjmů. Výsledek soudního sporu je pro ni tedy doslova životně důležitý. Stěžovatelka se dále domáhá i zachování rovnosti zbraní, kdy v procesu stojí sama proti týmu zkušených právníků na straně žalované, majících bohaté zkušenosti v oblasti veřejného zdravotního pojištění a správního soudnictví. Judikatura Nejvyššího správního soudu použitá krajským soudem je pak naprosto nepřiléhavá, v jednom případě se ustanovení zástupce domáhala žalobkyně, jež měla sama vysokoškolské právnické vzdělání, ve druhém případě se jednalo o relativní banalitu ve věci přídavku na dítě. Jak bylo výše uvedeno, případ stěžovatelky je zcela odlišný. Stěžovatelka je přesvědčena

o tom, že neustanovení zástupce by znamenalo porušení čl. 36 odst. 1 a 2 a čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Závěrem stěžovatelka poukázala na to, že navzdory podané žalobě nebylo možné učinit závěr o tom, že je schopna sama uplatňovat svá práva v řízení. Z žaloby je patrné, že ji psala osoba práva neznalá, která z důvodu chybějících znalostí či zkušeností ke své újmě nemusela uplatnit všechny skutečnosti, jež by mohly zlepšit její vyhlídky v soudním řízení. Krajský soud dal tedy přednost variantě projednání nedokonalé žaloby podané osobou práva neznalou před vypořádání se s kvalifikovanou argumentací právního profesionála. Takový přístup je však třeba považovat za odepření spravedlnosti, resp. odepření práva na spravedlivý proces a rovnost zbraní. Ze všech těchto důvodů stěžovatelka navrhla, aby Nejvyšší správní soud usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 5. 10. 2012, č. j. 36 Ad 13/2012 - 29, zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná se ke kasační stížnosti nevyjádřila.

Nejvyšší správní soud přezkoumal kasační stížností napadené usnesení v souladu s § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s., podle nichž byl vázán rozsahem a důvody, jež stěžovatelka uplatnila v kasační stížnosti.

Kasační stížnost je důvodná.

V logice přezkumu se zdejší soud musí zabývat nejprve námitkou mířící proti nepřezkoumatelnosti napadeného usnesení. Z konstantní judikatury Ústavního soudu (např. nález ze dne 20. 6. 1996, sp. zn. III. ÚS 84/94, publ. ve Sb. n. u. ÚS, svazek 3, nález 34, str. 257, a nález ze dne 26. 6. 1997, sp. zn. III. ÚS 94/97, publ. ve Sb. n. u. ÚS, svazek 8, nález 85, str. 287) vyplývá, že jedním z požadavků plynoucích z práva na spravedlivý proces a z principů právního státu je povinnost soudů svá rozhodnutí odůvodnit. Ve správním soudnictví nachází tato zásada vyjádření v ustanovení § 54 odst. 2 s. ř. s.

Nejvyšší správní soud se s tvrzením o nepřezkoumatelnosti napadeného rozhodnutí neztotožnil, neboť z napadeného usnesení lze srozumitelným způsobem seznat, z jakých důvodů byl zamítnut návrh stěžovatelky na ustanovení zástupce. Krajský soud při rozhodování vycházel z právního názoru, že byla-li stěžovatelka schopna sama podat správní žalobu, je také sama schopna se v řízení před soudem hájit. Tento názor pak krajský soud, byť stručně, odůvodnil za použití příslušných ustanovení právních předpisů a uvedl též odkazy na podle něj související rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Z odůvodnění rozhodnutí tedy bylo možné přezkoumatelně seznat, z jakých důvodů soud nevyhověl návrhu žalobkyně na ustanovení zástupce.

Nejvyšší správní soud však konstatuje, že Krajský soud v Brně dospěl v kasační stížností napadeném usnesení k nesprávnému právnímu závěru, že ustanovení zástupce není nezbytně třeba k ochraně práv stěžovatelky, přičemž tato skutečnost byla důvodem zamítnutí jejího návrhu na ustanovení zástupce pro žalobní řízení, čímž byl naplněn důvod kasační stížnosti podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

Podle ustanovení § 35 odst. 8 s. ř. s. může předseda senátu navrhovateli (žalobci), u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho práv, na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát. Z citace uvedeného zákonného ustanovení vyplývá, že účastníku lze ustanovit zástupce tehdy, jestliže jsou splněny dvě podmínky: 1) jde o účastníka, u něhož jsou dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků a 2) jestliže je to nezbytně třeba k ochraně jeho zájmů. V projednávané věci se Krajský soud v Brně nezabýval splněním první zákonné podmínky, když shledal, že v projednávané věci není splněna druhá z podmínek, nezbytná potřeba ochrany práv stěžovatelky.

V souzené věci podala stěžovatelka žalobu proti rozhodnutí žalované, jímž jí byla stanovena povinnost zaplatit částku ve výši téměř 140.000,- Kč, tvořené z částky 71.262,- Kč dlužného pojistného na veřejné zdravotní pojištění a z částky 68.332,- Kč s tím souvisejícího penále. Stěžovatelka proti tomuto rozhodnutí podala správní žalobu a navrhla, aby jí soud ustanovil zástupce pro řízení o žalobě. Poukázala jednak na svou nemajetnost, dále pak na komplikovanost případu, jeho existenční význam pro další život stěžovatelky a na skutečnost, že na straně žalované budou vystupovat osoby právnicky vzdělané a že by neustanovením zástupce mohlo dojít k narušení zásady rovnosti zbraní; dále poukázala na svou nezkušenost s jakýmkoliv soudním řízením a uvedla, že trvá na nařízení jednání.

Za této procesní situace nebylo podle názoru Nejvyššího správního soudu možné dospět k závěru, že ustanovení zástupce není nezbytně třeba k ochraně práv stěžovatelky, a to s pouhým odkazem na to, že stěžovatelka byla schopna sama podat správní žalobu. Soud se měl důkladně zabývat jejími tvrzeními obsaženými v návrhu na ustanovení zástupce, zejména poukazem na složitost projednávané věci, na její stěžejní význam pro další život stěžovatelky, a na její nulové zkušenosti se soudním řízením. Všechny tyto skutečnosti bylo přitom zapotřebí zohlednit při rozhodování o návrhu na ustanovení zástupce. Tím, že soud dospěl k závěru, že pouhým podáním správní žaloby stěžovatelka dostatečně aprobovala svou schopnost sama se v řízení hájit, se dopustil pochybení, jež je porušením nejen § 36 odst. 1 s. ř. s., podle něhož je soud povinen poskytnout účastníkům stejné možnosti k uplatnění jejich práv, ale i čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, podle něhož má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Řízení ve správním soudnictví přitom nelze omezit na pouhé podání správní žaloby. Stěžovatelka přitom již v návrhu na ustanovení zástupce uplatnila námitky týkající se potřeby zachovat rovnost zbraní stran v řízení, vyslovila pochyby o své schopnosti činit v řízení veškeré úkony a výslovně uvedla, že trvá na nařízení jednání. Dále pak měl soud zohlednit m. j. skutečnost, že žalobu a veškerá další podání stěžovatelka sepisovala ručně, což může svědčit o tom, že nemá přístup k počítači a nemusí být schopna adekvátní orientace v právních předpisech. Tyto skutečnosti měl krajský soud zhodnotit a jeho úvahy měly vést k závěru, že stěžovatelka splňuje podmínku nezbytnou pro ustanovení zástupce spočívající v tom, že je ustanovení zástupce nezbytně třeba k ochraně jejích práv.

Nejvyšší správní soud v této souvislosti odkazuje na své rozhodnutí ze dne 26. 2. 2004, č. j. 6 Azs 19/2003 - 45, publikované pod č. 492/2005 Sb. NSS. V tomto rozhodnutí

soud m. j. uvedl: „*Potřebu ochrany práv v řízení před soudem totiž nelze omezovat toliko na podání žaloby samotné či stanovení žalobních bodů, pro které má být žaloba soudem projednána, a nelze ji tedy omezovat ani na pouhé doplnění žaloby o důvody nové. Skutečnostmi, které nutně musely být při rozhodování o stěžovatelově návrhu na ustanovení zástupce zjišťovány, jsou jak hmotněprávní charakter projednávané věci, tak osobnostní a faktické poměry stěžovatele včetně úrovně jeho legitimně očekávatelného a předvídatelného povědomí o hmotných i procesních právech, která pro něj z včas podané žaloby vyplývají. Těmito skutečnostmi se soud nezabýval a otázku potřebnosti ustanovení zástupce zkoumal nesprávně pouze ve vztahu k případnému rozšiřování žalobních bodů.*“

Nejvyšší správní soud se dále ztotožnil s tvrzeními stěžovatelky, že krajským soudem uplatněná rozhodnutí nelze na souzenou věc použít. V rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 5. 2004, č. j. 4 As 21/2004 - 64, dostupném na www.nssoud.cz, se jednalo o skutkově i právně jednoduchou věc přídavku na dítě a v rozhodnutí ze dne 28. 11. 2007, č. j. 4 Ads 50/2007 - 80, dostupném na www.nssoud.cz, nebyly shledány důvody pro ustanovení zástupce, neboť stěžovatelka měla vysokoškolské právnické vzdělání.

Věc lze uzavřít tak, že pouze na základě toho, že stěžovatelka sama podala správní žalobu, nebylo možné dospět k závěru, že ustanovení zástupce není třeba k ochraně jejích práv. Krajský soud proto pochybil, pokud stěžovatelce neustanovil zástupce pro řízení o žalobě s odkazem na to, že již samotným podáním správní žaloby stěžovatelka dostatečně osvědčila svou schopnost sama se před soudem hájit. Proto Nejvyšší správní soud usnesení Krajského soudu v Brně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 věta první s. ř. s.). Krajský soud v Brně bude v dalším řízení v souladu s § 110 odst. 4 s. ř. s. vázán výše uvedenými závěry Nejvyššího správního soudu.

V novém rozhodnutí pak Krajský soud v Brně podle § 110 odst. 3 věty první s. ř. s. rozhodne také o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 31. ledna 2013

JUDr. Jiří Palla
předseda senátu